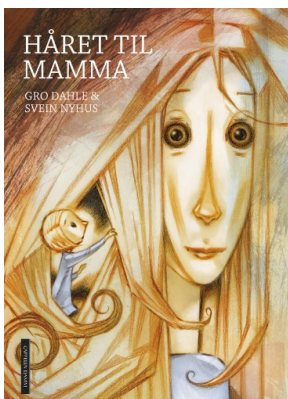

Psykisk helse inn i undervisningen

Forskning viser at å lese multiple tekster kan bidra til at elever får en mer nyansert og dypere forståelse for et tema, og kan øve dem til å innta en kritisk holdning til ulike kilder de omgir seg med.

Av: Torunn Østtun, student ved Lærerspesialistutdanningen i norsk med vekt på lese- og skriveopplæring ved Universitetet i Stavanger.

Jeg skal nå beskrive et undervisningsopplegg som viser hvordan man kan jobbe med multiple tekster i norskfaget på ungdomstrinnet, knyttet til tema psykisk helse. Målet med dette opplegget var å få elevene til å se hvordan ett og samme tema kan framstilles på ulike måter i ulike tekster, gjennom å orientere seg i store tekstmengder på skjerm og papir for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon i arbeid med faget. (Kunnskapsløftet LK06).

I det kunnskapssamfunnet vi lever i, kreves det en lesekompetanse der man forstår og henter informasjon fra flere ulike kilder. Vi overøses av informasjon fra mange kilder hver eneste dag, og det kreves trening i å sammenstille all den informasjonen til noe som gir mening for oss.

I så måte bør skolen åpne mer for lesing av multiple tekster framfor en lesepraksis der man er konsentrert om enkelttekster. Læreboktekstene vil sjelden gi et bredt nok tekstgrunnlag som belyser et tema fra flere synsvinkler. Dessuten vil elevene ha godt av å bli utfordret til å finne sin egen stemme gjennom å sammenfatte informasjon fra et bredt utvalg tekster. Bruken av multiple tekster kan selvsagt gjøres forskjellig, og jeg skal her beskrive én variant som jeg har planlagt og gjennomført selv i en 8.-klasse.

Før lesing

Undervisningsopplegget er planlagt med Leseplanleggeren fra Lesesenteret som bakteppe. Den tar utgangspunkt i baklengs planlegging¹. Tema for perioden skulle være Mental helse, og tekstene som ble valgt ut til å lese var *Håret til Mamma*², utdrag av

¹ Du kan lese mer om baklengs planlegging i bl.a.: Fjørtoft, Henning (2015). *Effektiv planlegging og vurdering*. Fagbokforlaget. Oslo

² Billedbok av Gro Dahle og Svein Nyhus

romanen *Yatzy*³, en grafisk fremstilling av antall unge som bruker antidepressiva⁴, *Depresjon og negativ tenking* og en filmsnutt med informasjon fra helsesøster⁵.

For å fremme elevenes engasjement og motivere dem for lesing av de valgte tekstene, prøvde jeg flere måter for å hekte dem på.

Vi startet med en felles samtale om hva mental helse kan bety. Deretter jobbet vi med begreper knyttet til tema. Jeg hadde på forhånd predikert hvilke ord som ville bli utfordrende for elevene. Videre spilte vi Kahoot om temaet. Førlesefasen ble avsluttet med en grubletegning om hvordan en depresjon kan se ut.

[Filmen "Trist eller deppa?" er tilgjengelig hos Nasjonal digital læringsarena på YouTube.](#)

Under lesing

For at alle skulle få samme tilgang til tekstene, ble de lest høyt i fellesskap. Vi satt i ring og brukte god tid på lesing av hver tekst. Vi stoppet opp mye underveis, kikket på språket, formen og innholdet i tekstene. Gjennom å stille autentiske spørsmål til elevene, ble de i større grad utfordret til å reflektere over innholdet i tekstene vi leste⁶. Eksempler på slike spørsmål kan være⁷:

Hvem handler teksten om?
Hvem er ikke til stede?
Hvilke stemmer er representert? Og hvilke er tause?
Hvilke livsstiler, perspektiver og verdier blir/blir ikke representert i teksten?
Hvem skrev og skapte teksten, og hvorfor? Hva ønsker forfatteren å få deg til å tenke?
Hvordan prøver teksten å påvirke deg?
Hvordan er teksten konstruert og designet/hvilke valg blir gjort?
Hvem privilegeres/disprivilegeres om «meningen» i teksten blir akseptert?
Hvordan blir teksten om du skriver den gjennom et annet perspektiv?
Hvordan blir personene framstilt? Hvem liker du? Hvem liker du ikke?
Hvem sine interesser blir presentert?

Elevene fikk også oppgaver de jobbet med underveis i lesingen. De skriftlige oppgavene ble differensierte, slik at alle elevene skulle få til noe på sitt nivå. Gjennom å iscenesette tekst, fikk elevene også jobbet muntlig med en av tekstene, og dermed vise i hvilken grad de kunne

³ Roman skrevet av Harald Rosenløw Eeg

⁴ Hentet fra Folkehelseinstituttet

⁵ Begge sistnevnte (tekst og film) er hentet fra www.ung.no

⁶ Du kan lese mer om Litterære samtaler i for eksempel: Dysthe, Olga: *Det flerstemmige klasserommet*. Oslo Ad Notam Gyldendal 1995 og Hertzberg, Frøydis og Roe, Astrid: *Muntlig norsk*. Oslo. Tano Aschehog 1999

⁷ Ideer til spørsmål er hentet fra Dough Buel (2014) *Reading With A Point of View*.

anvende kunnskapen. Før iscenesettingen fikk de utdelt hver sine oppdrag som skulle framføres for resten av klassen.

Etter lesing

Etter lesinga skulle elevene være i stand til å snakke om tema, skrive fortelling og skrive en saktekst knyttet til temaet mental helse. Elevene fikk en skriveramme til hjelp når de skulle skrive saktekst. Ingen av elevene hadde brukt skriveramme før, så denne ble modellert før de fikk skrive selv. Oppgaven gikk ut på at elevene skulle overbevise en venn om at det er lurt å prøve å tenke positivt.

Skriverammen hentet jeg på www.skrivesenteret.no, og jeg ville den skulle hjelpe elevene til å variere måten de startet avsnitt på og til å få en god struktur i teksten sin. Fortellingen var mere fri, men skulle handle om en jeg-person som av en eller annen grunn var lei seg.

Til slutt hadde vi dialogkafé, der elevene muntlig fikk vist hva de hadde forstått om tema og de ulike tekstene. Denne gjorde vi så autentisk som mulig, med grupper av bord, 4-5 elever på hvert bord, duker og lys, saft og kjeks, og startere som skulle hjelpe elevene i gang med samtalen.

Egenvurdering ble gjort helt til sist. Vurderingskriteriene var gjennomgått i oppstarten av perioden, og elevene hadde de limt inn i skriveboka si, sånn at de underveis i prosessen kunne overvåke sin egen læring.

Refleksjoner

Det er når jeg tar på nypussede briller og skal skrive om undervisningsopplegget i etterkant at jeg ser best hvilke styrker og svakheter som finnes ved det.

Tiden vi hadde til gjennomføring av opplegget var ikke nok. Vi hadde satt av 4 uker, men ikke overraskende dukket det opp uforutsette ting som gjorde at ikke alle norsktimene kunne utnyttes like effektivt. Dette medførte at de skjønnlitterære tekstene som vi startet med, ble viet mest tid og tiden til oppgaver knyttet til saktekstene ble noe redusert. Tiden ble rett og slett for knapp til et såpass omfattende undervisningsopplegg. Her kunne vi med fordel bare bestemt at vi måtte utvide perioden.

Elevarbeidene som ble innlevert viser likevel at vi har hatt igjen for ikke å jobbe med én enkelt tekst. Samtlige klarte å nyttiggjøre seg av skriverammen, og de viste forståelse både for tema og for fagspesifikk lesing og skriving i faget. Gjennom skrivingen fikk elevene vist at de formidler kunnskapen med sin egen stemme. Gjennom dialogkafeen viste elevene både empati for mennesker som lider psykisk, og forståelse for at tekster kan formidle samme tema på ulike måter, enten ved å ha fokus på ulike perspektiver på tema, eller å utfylle informasjon som vi allerede vet. Jeg føler at vi lykkes ganske godt i å lage varierte vurderingsoppgaver, der alle fikk til noe.

Engasjementet til elevene var på topp under hele gjennomføringen av opplegget. Differensieringen av lærestoff og læringsaktiviteter må ha truffet bra, for absolutt alle var hektet på fra begynnelsen til slutt. Jeg tror aldri jeg har opplevd et sånt engasjement fra en så

mangfoldig elevgruppe noen gang. Så selv om tiden ble knapp så klarte vi å skape både motivasjon og engasjement for lesingen, der alle ble tilstrekkelig utfordret på sitt nivå.

Jeg synes vi har fått en god pekepinn på hvordan man kan jobbe med multiple tekster på ungdomstrinnet, og dette undervisningsopplegget kommer til å bli videreutviklet og brukt på andre temaer vi skal jobbe med også. Både planlegging og gjennomføring tar mye tid, men dersom det både fører til økt engasjement og dypere læring hos alle elevene, egner dette seg godt for å jobbe med tilpasset opplæring i klasserommet.

Undervisningsopplegget oppsummert i Leseplanleggeren:

MÅL	ETTER LESING	UNDER LESING	FØR LESING
<p>Orienterer seg i store tekstmengder på skjerm og papir for å finne, kombinere og vurdere relevant informasjon i arbeid med faget</p> <p>Lese og analysere et bredt utvalg tekster i ulike sjangere og medier på bokmål og nynorsk og formidle mulige tolkninger</p> <p>Skrive kreative, informative, reflekterende og argumenterende tekster på hovedmål og sidemål med begrunnede synspunkter og tilpasset mottaker, formål og medium</p> <p>Presentere tema og uttryksmåter i et utvalg sentrale samtidstekster og noen klassiske tekster i norsk litteratur</p>	<p>Tenkeskriving Dialogkafé</p> <p>Skrive for å overbevise en venn om at det er lurt å tenke positivt</p> <p>Skrive kort fortelling om en som er lei seg</p>	<p>Differensierte oppgaver: - faktaspørsmål - refleksjonsspørsmål - grubler/utfordrer</p> <p>Lærer leser høyt fra tekstene. Stopp opp underveis. Still utfordrende spørsmål. Snakk om alle meningsbærende elementer i tekstene.</p> <p>Lære elevene å skille mellom de ulike tekstene – hvordan virker de ulike tekstene på oss?</p>	<p>Aktivere forkunnskaper</p> <p>Kahoot</p> <p>Bruk bildeboka til å skape førforståelse av tema. Se på illustrasjonene.</p> <p>Snakk sammen to og to om hva boka kan handle om.</p> <p>Forklare faglige begreper.</p> <p>Grubletegning</p>

Verbene i kompetansemålene er gulett ut for å vise at det er de vi har hatt fokus på under planleggingen, og at vi har prøvd å lage en sammenheng mellom disse verbene og læringsaktivitetene til elevene.